

TÁC ĐỘNG CỦA CHƯƠNG TRÌNH HỌC DỰA TRÊN CẢM XÚC ĐẾN HÀNH VI VÀ KỸ NĂNG XÃ HỘI CỦA TRẺ MẪU GIÁO

Nguyễn Thạch Thảo

Trường Mầm non Hoàng Yến, Phường 16, Quận Gò Vấp, TPHCM

Email: nguyenthao989124@gmail.com

Tóm tắt: Bài nghiên cứu tổng hợp và phân tích các tài liệu về chương trình học dựa trên cảm xúc, làm rõ khái niệm, nội dung và mục tiêu của chương trình trong giáo dục mầm non. Nghiên cứu tập trung đánh giá tác động của chương trình đến hành vi và kỹ năng xã hội của trẻ mẫu giáo, dựa trên các lý thuyết và kết quả nghiên cứu trước đó. Đồng thời, bài viết chỉ ra những hạn chế, khó khăn trong việc triển khai chương trình tại các cơ sở giáo dục mầm non hiện nay. Trên cơ sở đó, nghiên cứu đề xuất một số kiến nghị và giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả thực tiễn của chương trình học dựa trên cảm xúc, góp phần phát triển toàn diện trẻ em trong giai đoạn mẫu giáo.

Từ khóa: cảm xúc, hành vi, kỹ năng xã hội, mầm non, mẫu giáo

THE IMPACT OF AN EMOTION-BASED CURRICULUM ON BEHAVIOR AND SOCIAL SKILLS OF PRESCHOOL CHILDREN

Nguyen Thach Thao

Hoang Yen Kindergarten, Ward 16, Go Vap District, Ho Chi Minh City

Email: nguyenthao989124@gmail.com

Abstract: This study synthesizes and analyzes literature on emotion-based learning programs, clarifying the concepts, content, and objectives of such programs in early childhood education. The research focuses on evaluating the impact of these programs on behavior and social skills of preschool children, based on existing theories and previous studies. Additionally, the study identifies challenges and limitations in implementing these programs in current preschool settings. Based on the findings, several recommendations and solutions are proposed to enhance the practical effectiveness of emotion-based learning programs, contributing to the holistic development of children at the preschool stage.

Keywords: Emotion, behavior, social skills, early childhood education, preschool

Nhận bài: 24/04/2025

Phản biện: 24/05/2025

Duyệt đăng: 28/05/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Giáo dục mầm non là giai đoạn nền tảng trong sự phát triển toàn diện của trẻ, đặc biệt trong việc hình thành và phát triển các kỹ năng xã hội cùng khả năng điều tiết cảm xúc. Theo CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning), giáo dục cảm xúc - xã hội (Social Emotional Learning - SEL) không chỉ giúp trẻ nhận biết và quản lý cảm xúc bản thân mà còn nâng cao khả năng giao tiếp, hợp tác và giải quyết xung đột (CASEL, 2020). Các nghiên cứu gần đây đã khẳng định vai trò quan trọng của chương trình học dựa trên cảm xúc trong việc phát triển hành vi tích cực và kỹ năng xã hội của trẻ mẫu giáo (Denham & Burton, 2003; Jones et al., 2015).

Tuy nhiên, việc triển khai các chương trình này tại các cơ sở giáo dục mầm non ở Việt Nam vẫn còn nhiều hạn chế, do thiếu sự đồng bộ trong đào tạo giáo viên, thiếu tài liệu phù hợp, cũng như hạn chế về nhận thức và phối hợp giữa nhà trường và gia đình. Do đó, việc nghiên cứu, đánh giá các tác động của chương trình học dựa trên cảm xúc đối với hành vi và kỹ năng xã hội của trẻ mẫu giáo có ý nghĩa thiết thực, vừa góp phần nâng cao chất lượng giáo dục mầm non, vừa giúp hoàn thiện chính sách và thực tiễn giáo dục tại nước ta.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng phương pháp định tính, tổng hợp và phân tích các tài liệu thứ cấp liên quan đến chương trình học dựa trên cảm xúc và tác động của chương trình này đến hành vi, kỹ năng xã hội của trẻ mẫu giáo. Qua việc hệ thống hóa các nghiên cứu và lý thuyết hiện có, bài viết đánh giá vai trò, hiệu quả cũng như những khó khăn trong thực tiễn triển khai, từ đó đề xuất các giải pháp phù hợp.

2.2. Khái quát về chương trình học dựa trên cảm xúc

Chương trình học dựa trên cảm xúc (Emotion-Based Learning Program) là một phương pháp giáo dục tích hợp nhằm phát triển toàn diện các năng lực cảm xúc và xã hội ở trẻ mầm non, giai đoạn đặc biệt quan trọng trong quá trình hình thành nhân cách và kỹ năng sống của trẻ (Denham, 2010). Đây là một quá trình giáo dục giúp trẻ học cách nhận biết, hiểu và điều chỉnh cảm xúc của bản thân, đồng thời xây dựng các mối quan hệ xã hội lành mạnh và phát triển các kỹ năng ứng xử tích cực trong cộng đồng (CASEL, 2020). Thông qua các hoạt động trải nghiệm và tương tác, chương

trình không chỉ tập trung vào việc phát triển năng lực nhận thức cảm xúc mà còn chú trọng rèn luyện kỹ năng đồng cảm, tự kiểm soát hành vi và giải quyết các xung đột xã hội, tạo nền tảng vững chắc cho sự phát triển toàn diện về mặt tâm lý và xã hội của trẻ mẫu giáo.

Nội dung chương trình học dựa trên cảm xúc được thiết kế đa dạng, bao gồm các hoạt động trải nghiệm như trò chơi có hướng dẫn, kể chuyện tương tác, bài tập thực hành kỹ năng giải quyết xung đột, và các tình huống giả định nhằm rèn luyện kỹ năng nhận diện cảm xúc, quản lý stress, đồng cảm và giao tiếp hiệu quả (Jones & Bouffard, 2012). Những hoạt động này không chỉ giúp trẻ phát triển các kỹ năng xã hội thiết yếu như hợp tác, chia sẻ, mà còn nâng cao khả năng tự kiểm soát hành vi, từ đó giảm thiểu các biểu hiện hành vi tiêu cực trong môi trường học tập và sinh hoạt.

Mục tiêu cốt lõi của chương trình là xây dựng nền tảng cảm xúc vững chắc và kỹ năng xã hội bền bỉ, giúp trẻ mẫu giáo phát triển toàn diện về mặt nhận thức, cảm xúc và hành vi, đồng thời tạo điều kiện thuận lợi cho sự thích nghi và thành công trong các giai đoạn học tập tiếp theo cũng như trong cuộc sống (Denham et al., 2012). Bên cạnh đó, chương trình còn góp phần xây dựng môi trường giáo dục an toàn, tích cực và giàu sự hỗ trợ, giúp trẻ tự tin thể hiện bản thân và phát triển khả năng giao tiếp hiệu quả trong cộng đồng.

Vì vậy, việc áp dụng chương trình học dựa trên cảm xúc trong giáo dục mầm non không chỉ đáp ứng nhu cầu phát triển tâm lý và xã hội của trẻ mà còn là một trong những giải pháp thiết yếu để nâng cao chất lượng giáo dục và chăm sóc toàn diện cho trẻ trong giai đoạn đầu đời.

2.3. Tác động của chương trình học dựa trên cảm xúc đến hành vi của trẻ mẫu giáo

Chương trình học dựa trên cảm xúc đóng vai trò thiết yếu trong việc phát triển khả năng nhận diện, hiểu và điều chỉnh cảm xúc của trẻ mẫu giáo, từ đó ảnh hưởng tích cực đến hành vi của trẻ trong môi trường giáo dục. Khi trẻ được trang bị kỹ năng nhận biết và kiểm soát cảm xúc, các hành vi tiêu cực như nóng giận, cáu gắt được giảm thiểu đáng kể, giúp trẻ ứng xử phù hợp với các chuẩn mực xã hội và tăng khả năng tự điều chỉnh hành vi trong các tình huống giao tiếp. Thực tế cho thấy trẻ có năng lực cảm xúc xã hội cao thường ít có xu hướng biểu hiện hành vi tiêu cực và dễ dàng thích nghi với môi trường học tập cũng như xã hội (Denham et al., 2012).

Hơn nữa, chương trình còn thúc đẩy kỹ năng hợp tác và chia sẻ thông qua các hoạt động tương tác, trò chơi có hướng dẫn và bài tập thực hành kỹ năng xã hội. Qua những hoạt động này, trẻ được khuyến khích phát triển các hành vi tích cực như lắng nghe và tôn trọng bạn bè, tạo dựng môi trường học tập thân thiện, đồng thời hỗ trợ sự phát triển xã hội bền vững. Điều này giúp trẻ phát triển kỹ năng giao tiếp hiệu quả và xây dựng các mối quan hệ xã hội lành mạnh.

Ngoài ra, trẻ còn được rèn luyện kỹ năng giải quyết xung đột hiệu quả khi tham gia chương trình. Qua việc nhận diện nguyên nhân mâu thuẫn, kiểm soát cảm xúc cá nhân và tìm kiếm giải pháp phù hợp, trẻ hạn chế sự leo thang tranh chấp và hành vi tiêu cực trong lớp học (Nguyễn & Trần, 2020). Kỹ năng giải quyết xung đột này không những giúp xây dựng môi trường học tập tích cực mà còn nâng cao chất lượng giáo dục mầm non.

Cuối cùng, những thay đổi tích cực trong hành vi giúp trẻ tăng cường sự tự tin và hứng thú trong học tập. Khi trẻ cảm thấy có khả năng kiểm soát cảm xúc và hành vi, trẻ sẽ chủ động tham gia giao tiếp, tương tác với giáo viên và bạn bè, từ đó nâng cao hiệu quả học tập và phát triển toàn diện về mặt cảm xúc và xã hội.

2.4 Tác động của chương trình học dựa trên cảm xúc đến kỹ năng xã hội của trẻ mẫu giáo

Chương trình học dựa trên cảm xúc có ảnh hưởng sâu sắc đến sự phát triển kỹ năng xã hội ở trẻ mẫu giáo, đóng vai trò then chốt trong việc hình thành nền tảng vững chắc cho sự phát triển toàn diện của trẻ. Nghiên cứu của Hosokawa et al. (2024) cho thấy, việc áp dụng các hoạt động SEL trong môi trường mầm non giúp trẻ cải thiện đáng kể các kỹ năng hợp tác, chia sẻ, đồng thời giảm thiểu các hành vi tiêu cực như hung hăng và lo âu. Thông qua các hoạt động tương tác, trẻ được hướng dẫn cách nhận diện và quản lý cảm xúc cá nhân, từ đó nâng cao khả năng giao tiếp và xây dựng mối quan hệ xã hội lành mạnh với bạn bè và giáo viên.

Một điểm nổi bật trong chương trình SEL là phương pháp tiếp cận toàn diện, kết hợp giữa lý thuyết và thực hành, tạo cơ hội cho trẻ trải nghiệm các tình huống xã hội đa dạng. Qua đó, trẻ không chỉ phát triển kỹ năng giải quyết xung đột một cách hiệu quả mà còn tăng cường sự tự tin và khả năng thích nghi trong môi trường học đường. Hosokawa et al. (2024) nhấn mạnh rằng sự phát triển kỹ năng xã hội thông qua SEL góp phần quan trọng giúp trẻ chuẩn bị tốt hơn cho những thách

thức trong học tập và cuộc sống sau này.

Để chương trình SEL phát huy tối đa hiệu quả, sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng là điều kiện cần thiết. Việc giáo dục cảm xúc phải được thực hiện một cách liên tục và nhất quán trong nhiều môi trường khác nhau để trẻ có thể vận dụng và phát triển kỹ năng xã hội một cách toàn diện. Bên cạnh đó, việc tích hợp linh hoạt chương trình SEL vào nội dung giáo dục mầm non, phù hợp với đặc điểm phát triển và nhu cầu của trẻ nhằm nâng cao hiệu quả thực tiễn của chương trình.

2.5. Những hạn chế và khó khăn trong quá trình thực hiện chương trình học dựa trên cảm xúc cho trẻ mẫu giáo

Thứ nhất, một hạn chế rõ nét là việc đào tạo giáo viên về giáo dục cảm xúc chưa được thực hiện đầy đủ và bài bản. Sự thiếu hụt trong năng lực chuyên môn và kỹ năng sư phạm khiến giáo viên gặp khó khăn trong việc triển khai các hoạt động giáo dục cảm xúc một cách hiệu quả và sâu sắc. Ở nhiều địa phương, đặc biệt là vùng nông thôn, giáo viên vẫn còn hạn chế trong việc vận dụng các phương pháp giúp trẻ nhận diện và điều chỉnh cảm xúc, dẫn đến việc các hoạt động giáo dục cảm xúc diễn ra mang tính hình thức, thiếu chiều sâu và tác động lâu dài đến sự phát triển cảm xúc của trẻ.

Thứ hai, sự thiếu hụt về tài liệu và giáo cụ hỗ trợ phù hợp với trẻ mẫu giáo là một thách thức không nhỏ. Tài liệu giáo dục cảm xúc hiện tại thường mang tính khái quát và thiếu tính tương tác cần thiết để kích thích sự phát triển toàn diện ở trẻ. Việc thiếu các công cụ trực quan, sinh động như tranh ảnh minh họa cảm xúc, đồ chơi mô phỏng các tình huống xã hội làm giảm khả năng thu hút sự chú ý và tham gia tích cực của trẻ trong quá trình học tập. Điều này không chỉ ảnh hưởng đến hiệu quả truyền đạt kiến thức mà còn hạn chế việc trẻ thực hành và áp dụng kỹ năng cảm xúc vào thực tế đời sống hàng ngày.

Thứ ba, sự phối hợp giữa nhà trường và gia đình trong việc giáo dục cảm xúc cho trẻ vẫn còn yếu kém, tạo ra sự không nhất quán trong cách tiếp cận và phát triển kỹ năng xã hội của trẻ. Phụ huynh nhiều khi chưa nhận thức rõ tầm quan trọng của giáo dục cảm xúc hoặc thiếu kỹ năng để đồng hành và hỗ trợ trẻ tại nhà. Khi môi trường giáo dục trong trường và gia đình không thống nhất, trẻ dễ bị lúng túng, khó xây dựng và duy trì các kỹ năng xã hội một cách bền vững, làm suy giảm tác

động tích cực của chương trình.

Thứ tư, áp lực về khối lượng kiến thức và nội dung chương trình trong giáo dục mầm non khiến cho thời gian dành cho các hoạt động giáo dục cảm xúc bị hạn chế nghiêm trọng. Giáo viên phải ưu tiên các môn học truyền thống như toán, ngôn ngữ để đáp ứng yêu cầu chuẩn kiến thức, dẫn đến việc các hoạt động cảm xúc thường bị cắt giảm hoặc tổ chức không đều đặn. Điều này không những giảm cơ hội thực hành kỹ năng cảm xúc cho trẻ mà còn khiến chương trình thiếu tính liên tục và không phát huy được tối đa hiệu quả.

Thứ năm, đặc điểm đa dạng về khả năng tiếp thu và phát triển cảm xúc của trẻ mẫu giáo tạo ra thách thức lớn trong việc thiết kế các hoạt động phù hợp cho từng cá nhân. Trẻ có nhu cầu đặc biệt hoặc kỹ năng cảm xúc chưa phát triển đồng đều đòi hỏi các phương pháp giáo dục linh hoạt và cá nhân hóa. Tuy nhiên, hiện nay phần lớn các chương trình giáo dục cảm xúc chưa được thiết kế với sự linh hoạt cần thiết để đáp ứng nhu cầu đa dạng này, gây hạn chế trong việc hỗ trợ phát triển toàn diện cho mọi trẻ, nhất là những trẻ có khó khăn về nhận thức và hành vi.

2.5. Một số kiến nghị và giải pháp nâng cao hiệu quả chương trình học dựa trên cảm xúc cho trẻ mẫu giáo

Thứ nhất, cần tổ chức các khóa bồi dưỡng chuyên sâu, định kỳ về giáo dục cảm xúc cho đội ngũ giáo viên mầm non, đặc biệt chú trọng đến những vùng khó khăn như nông thôn và miền núi. Việc đào tạo không chỉ cung cấp kiến thức lý thuyết mà còn tập trung vào kỹ năng thực hành, phương pháp tương tác với trẻ nhằm giúp giáo viên tự tin và có hiệu quả trong việc hướng dẫn trẻ nhận diện, quản lý cảm xúc. Đồng thời, cần xây dựng hệ thống hỗ trợ chuyên môn liên tục để đảm bảo giáo viên được đồng hành, phản hồi và nâng cao năng lực trong quá trình giảng dạy.

Thứ hai, cần đẩy mạnh việc nghiên cứu, phát triển và phổ biến các tài liệu, giáo cụ giáo dục cảm xúc đặc thù cho trẻ mẫu giáo. Tài liệu phải được thiết kế sinh động, trực quan và phù hợp với đặc điểm tâm lý cũng như giai đoạn phát triển của trẻ. Việc ứng dụng công nghệ hiện đại trong thiết kế giáo cụ, như các ứng dụng tương tác trên máy tính bảng hay phần mềm mô phỏng tình huống xã hội, sẽ giúp trẻ dễ dàng tiếp thu và thực hành các kỹ năng cảm xúc một cách hiệu quả hơn. Ngoài ra, cần có sự đầu tư và hỗ trợ từ phía nhà nước và các tổ chức giáo dục để đảm bảo các trường mầm non

đều có đủ nguồn lực vật chất cần thiết.

Thứ ba, để tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường và gia đình, cần thiết lập các chương trình tập huấn, hội thảo dành cho phụ huynh về giáo dục cảm xúc. Qua đó, phụ huynh được nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của giáo dục cảm xúc và được trang bị các kỹ năng hỗ trợ trẻ tại nhà. Đồng thời, xây dựng các kênh liên lạc thường xuyên và hiệu quả giữa giáo viên và phụ huynh giúp đảm bảo sự thống nhất trong việc giáo dục và phát triển kỹ năng xã hội cho trẻ, tránh những mâu thuẫn và sự không nhất quán trong cách tiếp cận.

Thứ tư, cần có sự điều chỉnh hợp lý về khung thời gian dành cho giáo dục cảm xúc trong chương trình học mầm non. Việc lồng ghép linh hoạt các hoạt động giáo dục cảm xúc vào các môn học khác và sinh hoạt hàng ngày sẽ giúp tiết kiệm thời gian mà vẫn đảm bảo trẻ được thực hành thường xuyên, liên tục. Bên cạnh đó, nhà trường và ngành giáo dục nên ưu tiên và tăng cường các hoạt động trải nghiệm, phát triển kỹ năng cảm xúc trong kế hoạch giảng dạy, tránh việc cắt giảm các hoạt động này vì áp lực thi cử hay kiến thức.

Thứ năm, cần phát triển và áp dụng các phương pháp giáo dục cảm xúc linh hoạt, cá nhân hóa nhằm đáp ứng đa dạng nhu cầu phát triển của trẻ. Việc xây dựng các chương trình can thiệp đặc thù cho trẻ có nhu cầu giáo dục đặc biệt hoặc những

trẻ chậm phát triển kỹ năng cảm xúc là rất cần thiết. Đồng thời, giáo viên cần được đào tạo để nhận biết và áp dụng các phương pháp sư phạm phù hợp với từng đối tượng trẻ, nhằm tạo điều kiện thuận lợi nhất cho mọi trẻ phát triển kỹ năng cảm xúc xã hội một cách toàn diện và bền vững.

III. KẾT LUẬN

Chương trình học dựa trên cảm xúc đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển hành vi và kỹ năng xã hội của trẻ mẫu giáo, giúp trẻ nhận diện, điều chỉnh cảm xúc, từ đó giảm thiểu hành vi tiêu cực và tăng cường kỹ năng hợp tác, chia sẻ, giải quyết xung đột. Tuy nhiên, hiệu quả của chương trình còn hạn chế do năng lực giáo viên chưa được đào tạo bài bản, thiếu tài liệu phù hợp, sự phối hợp giữa nhà trường và gia đình chưa chặt chẽ, thời gian thực hiện bị giới hạn và khó khăn trong cá nhân hóa chương trình theo năng lực đa dạng của trẻ. Do đó, cần đổi mới đào tạo giáo viên, phát triển tài liệu đa dạng, tăng cường phối hợp giữa gia đình và nhà trường, ứng dụng công nghệ và phương pháp cá nhân hóa linh hoạt trong giáo dục cảm xúc. Nghiên cứu tiếp theo tác giả sẽ tập trung đánh giá hiệu quả các giải pháp này và xây dựng chương trình hỗ trợ chuyên biệt cho trẻ có nhu cầu đặc biệt, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục mầm non và phát triển toàn diện cho trẻ.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- CASEL. (2020). *What is SEL?* Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. <https://casel.org/what-is-sel/>
- Denham, S. A. (2010). Social-emotional competence as support for school readiness: What is it and how do we assess it? *Early Education and Development*, 21(1), 57-89. https://doi.org/10.1207/s15566935eed1701_4
- Denham, S. A., & Burton, R. (2003). *Social and emotional prevention and intervention programming for preschoolers*. Springer Science & Business Media.
- Denham, S. A., Bassett, H. H., & Zinsser, K. (2012). Early childhood teachers as socializers of young children's emotional competence. *Early Childhood Education Journal*, 39(4), 313-321.
- Hosokawa, R., Matsumoto, Y., Nishida, C., Funato, K., & Mitani, A. (2024). Enhancing social-emotional skills in early childhood: Intervention study on the effectiveness of social and emotional learning. *BMC Psychology*, 12(1), 761. <https://doi.org/10.1186/s40359-024-02280-w>
- Jones, D. E., Greenberg, M., & Crowley, M. (2015). Early social-emotional functioning and public health: The relationship between kindergarten social competence and future wellness. *American Journal of Public Health*, 105(11), 2283-2290. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2015.302630>
- Jones, S. M., & Bouffard, S. M. (2012). Social and emotional learning in schools: From programs to strategies. *Social Policy Report*, 26(4), 1-33.
- Nguyễn, V. T., & Trần, H. M. (2020). Ảnh hưởng của chương trình giáo dục cảm xúc đến hành vi xã hội của trẻ mầm non tại thành phố Hà Nội. *Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam*, 85(2), 45-53.